

RÉGI MAGYAR NYOMTATVÁNYOK A BRITISH MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: KROPF LAJOS.

I.

H u 11, 1884. október 16-án.

Néhány nap előtt alkalmam volt a British Múzeum könyvtárát meglátogatni s e látogatás alkalmával eléggé szerencsés voltam, néhány bibliographiai adat birtokába jutni, melyek elég fontossággal bírnak, hogy azokat a „Magyar Könyv-Szemle“ számára följegyezzem.

A múzeumban őrzött „Hungaricák“ katalogusa még, fájdalom, nem készült el, arra pedig, hogy az általános katalogus átvizsgálására vállalkozzam, nem volt időm s azért csakis a véletlenre kellett bíznom, hogy egyáltalában valamit fölfedezhessek. Hogy azonban kutatásom nem volt egészen sikertelen, azt az alább közlendő adatok bizonyítják. Fölhasználom ez alkalmat arra, hogy Mr. Martineau-nak, a múzeum egyik derék tisztviselőjének, nyilvánosan rójjam le hálámat, miután szívélyes közreműködésének köszönhetek több érdekes adatot.

Az alább adott sorozatban több helyen említem, hogy mily évben és napon lett az illető könyv a British Múzeum számára megvásárolva. Ennek azért van jelentősége, mivel tudomásomra jutott, hogy a British Múzeum 1870-diki május 25-én egy esomó könyvet és nyomtatványt vásárolt List és Francke könyvárusoktól s miután ugyanazon a napon több oly könyv jutott a British Múzeum birtokába, a melyekről be van bizonyítva, hogy azok valamikor Nagy István könyvtárában voltak, meglehetősen biztossággal állíthatjuk, hogy az 1870. május 25-dikével bélyegzett

könyvek nagyobb része, ha nem is valamennyi, érdemes bibliophil honfitársunk gyűjteményéhez tartozott egykoron.

Zavar elkerülése végett az itt közlött számok megegyeznek Szabó Károly „Régi Magyar Könyvtárának“ számozásával. Térkimélés szempontjából a címeknek csak bekezdését közlöm.

— 3. sz. —

Komjáthy Benedek. Epistolae Pavli

Nagy István példánya, kinek bélyegét viseli több helyen.¹

— 4. sz. —

Murmelius János latin-német-magyar lexicona.

Fraknói Vilmos a „Magyar Könyv-Szemle“ 1878-diki évfolyamának 306. lapján azt állítja, hogy e könyv egy példányát a British Múzeumban őrzik. Nekem azonban nem sikerült föl kutatnom s Mr. Martineau, ki kérelemre azóta ismét kereste, sem volt szerencsésebb. Ugy látszik tehát, hogy itt valami tévedés forog fenn.²

— 5. sz. —

Ozorai Imre De Christo et ejus Ecclesia.

Nagy István példánya, kinek bélyegével van ellátva több helyen.³

¹ Van róla tudomása Szabó Károlynak is; szerinte ez Komjáti művének hetedik ismert példánya. Szerk.

² Szabó Károly csak egyetlen példányról bír tudomással, mely Tyrolban, a schwatzi Sz. Ferenczrendi kolostor könyvtárában őrzik; úgy látszik, több példánya nincs is. Szerzőt egy végzetes sajtóhiba hozta zavarba; t. i. az idézett helyen (*Magyar Könyv-Szemle*. III. 1878. 306. l.) midőn Fraknói az unicumok hollétéről ad kimutatást, a British Múzeum tételéhez tévedésből hozzáadatott azon jegyzetnek a jegye, mely tulajdonképen a szintén felsorolt schwatzi (Tyrol) Ferenczrendi zárda könyvtárára vonatkozik. Szerk.

³ Ozorai Imre egyetlen munkájának ezen példányát Szabó Károly is említi: de — mint Nagy István összes könyvgyűjteményéről általában — úgy erről is csak annyit tud, hogy *List* és *Francke* lipcei antiquarokhoz vándorolt. (Mikor a British Múzeum Nagy István gyűjteményét mondhatni — az utolsó darabig megvásárolta, érdemes tudósunk sietett a régi nyomtatványok sorsa felől tudomást szerezni. Felméri Lajossal, ki az 1879. év második felében Londonban tartózkodott, hét régi magyar nyomtatványról, melyek egytől-egyig unicumok, pontos könyvészeti leírást készíttetett s

— 6. sz. —

Pesti Gábor. Novum Testamentum.

E könyv nincsen meg a British Múzeumban. Mint már Szabó Károly reá utalt, e könyv List és Franckenál hibásan van leírva, mint a második magyar nyomtatott munka. A hiba hihetőleg onnan eredt, hogy List-ék összezavarták ezt a könyvet az 5. számúval, melyet Nagy István a saját példányának fedelén a második magyar könyv gyanánt jelölt meg.

— 38. sz. —

Székely István. Cronica

Teljesen ép példány Nagy István bélyegével.

— 46. sz. —

Mélius Péter. A Christus közbe Iarasarol

Nagy István bélyegével és aláírásával. 13 csonka levélből áll. E munkával van egybe kötve a következő:

— 48. sz. —

Mélius Péter, Az Aran Tamás

Nagy István csonka példánya. A 22-dik lappal kezdődik minden czimlap nélkül és az előbbi 46. számmal van egy kötésben, mintha annak folytatását képezné. List és Francke nem vették észre, hogy két külön munkával van dolguk s azért catalogusukban nem említik e könyvet. Mr. Martineau azonban azonnal átlátta, hogy itt két különálló munkájának csonka példányai vannak összeillesztve s azért külön czim alatt igtatta be a catalogusba. A „Régi Magyar Könyvtár“ leírása után azonnal ráismertem a könyvre. Nagy István bélyegével van ellátva.

azt a „Magyar Könyv-Szenle“ V. (1880.) évi folyamában közölte is (Régi magyar nyomtatványok egyetlen példányai a British Múzeum könyvtárában. 218—222. l.) E közleményhez becses pótlékkül szolgál Kropf úr tudósítása, mely nemcsak az unicumokról szól, hanem kiterjeszkedik a British Múzeum összes magyarországi nyomtatványaira s egyúttal felvilágosítást nyújt Nagy István könyvtárának történetéről is.) Szerk.

— 49. sz. —

Melius Péter Catechismus.

A 79. számmal egybekötve és Nagy István bélyegével ellátva. Második példány.

— 64. sz. —

Pesti Gábor. Nomenclatura sex linguarum.

Teljesen ép példány. A British Múzeum még 1852-ben vásárolta. Szabó Károly csak egy teljesen ép példányát említi; ez volna tehát annak másodika.

— 69. sz. —

Melius Péter. Az Szent Iánosnac

Nagy István egyik példánya, kinek bélyegével van ellátva.¹

— 74. sz. —

Dávid Ferencz. Első Resze az szent irasnac

Nagy István bélyegével.

— 77. sz. —

Melius Péter. Az egész szent irasbol valo igaz tudoman. A British Múzeum e példányt 1870-ben május 25-én vásárolta.

— 79. sz. —

Melius Péter. Krisztusnak, Sz. Péternek stb. beszélgetései.

Nagy István bélyegével s a 49. számmal egybekötve.²

— 87. sz. —

Verbőczy István. Decretum.

Nagy István bélyegével.

¹ Szabó Károly szerint e mű Nagy István könyvtárában két példányban volt meg [lásd: List u. Francke, Catalogue des livres de Mr. Etienne Nagy. Leipzig, 1870. 66. l.] — hova lett a másik példány?

Szerk.

² Egyetlen csonka példány. Felméry Lajos jegyzetei alapján tüzetesen ismertette Szabó Károly. (Lásd említett cikkét a „Magyar Könyv-Szemle“ V. évi folyamában. 1880. 218—219. l.)

— 94. sz. —

Valkai András. Cronica avagy szep historias Enec . . .

A harmadik rész hiányzik. 1870. május 25-én vásároltattott. Ugy látszik tehát, Nagy István példánya.

— 98. sz. —

Sylvester János. Vj Testamentvm.

Ép példány, Nagy István bélyegével. A könyv elején Nagy István kézirati jegyzete 1857. jan. 28-diki kelettel. Szerinte akkoron négy példány volt ismeretes; t. i. egy-egy a *pannonhegyi apátság, a nemzeti múzeum, Podmaniczky Lajos* (Aszódon) és *Nagy István* (ezelőtt *Kulcsár István*) birtokában.

— 112. sz. —

Heltay Gáspár Cancionale

Csak két töredéke van meg a British Múzeumban t. i. a II-ik rész, *Valkai András* historias éneke *Bánk-bánról* és *Nagy-Bánczai Mátyás* éneke *Hunyady Jánosról*. 1870-ben május 25-én vásároltatott, tehát Nagy István gyűjteményéből való; *Szabó Károlynak* e példány létezéséről nincs tudomása.

— 129. sz. —

Bogáthi Fazekas Miklós. Az ötodic része Mattyas Kiraly dolgainac. A colophon hiányzik s azért meglehet, hogy későbbi kiadás. V. ö. „Régi Magyar Könyvtár“ 166. sz. Ugyancsak 1870. május 25-én vásároltatott; úgy látszik, Nagy István példánya.

— 143. 161. és 164. sz. —

Szep historias ének az Telamon királyról. 1578. Tolnai Bálint:

A Szent János látásánac stb. 1579. *Valkai András: Bánk-bánnak historija.* 1580. Mind a háromnak leírását lásd *Szabó Károly: Magyar Könyv-Szemle* 1880. évf. 220. l.

— 179. sz. —

Historia bipartita ex I. regum 1. et 3. capitibus desumpta. Vásárolták 1870. május 25-én. *Felméry Lajosnak* nem sikerült

e könyvet megtalálnia. Unicum.¹ Külön czimlapja nincs. A czim után: „Capita versuum haec duo disticha continent superantibus paucis:

In domino residet sapientia vera potenti,
Hinc pete, sed certus nil dubitante fide.

Hac duce vera tibi dubiis quaesita patescunt
Rebus & eveniant cuncta fauente Deo.

Nota: Iosephnec megmondom &c.

Bekezdés: „Istennec igeie mint egy rakot tarhaz . . .“

Az utolsó előtti vers:

Ez eneket irak egy szegen faluban
(Melinek forgodasa vagyon zur zauarban
Ninez gonduiselöie vilagon semmiben)
Az ezer öt szaz es niolezuan egy esztendőben.

— 188. sz. —

Csengeri András. Iosephi Iudei cognomento Fluuii viri clarissimi historiographi de bello Iudaico commisso cum Romanis &c.

A czim nincs helyesen közölve a „Régi Magyar Könyvtár“-ban. A „Fluuii“ szó téntával van kijavítva „Flauii“-nak. Mint Szabó Károly helyesen okoskodik, a könyv 18 *levélből* és nem 18 *lapból* áll. A czim az első lapot foglalja el, a költemény maga a második lapon felül kezdődik s az utolsó lap közepén végződik. A British Múzeum birtokába 1870-diki május 25-én került, tehát Nagy István könyvtárából való. — Unicum. — Felméry Lajos sikertelenül kereste a könyvtárban.

— 190. 192. és 194. sz. —

Dezsi András: Tobiae minoris connubium.

Huszi Péter: Aeneis azaz Troyai Aeneas Hertzeg dolgai. És

¹ Mint e tudósításból kiviláglik, Szabó Károly nagyon jól sejtette, hogy ezen bibliai tárgyú históriás ének aligha lehet más, mint régibb, — első kiadása amaz 1619. debreczeni nyomtatványnak, mely „Historia az bölés Salamon kiralynak ket versengő aszszoni allatok között valo igaz Itiletiről es törvenyteteleről. Ex I Regum 3.“ czímmel jelent meg. [Lásd: *Régi magyar könyvtár* 179. és 487. sz. a.] Szerk.

Sztárai Mihály. Historia Cranmerus Thamas Erseknek az igaz hitben valo allhatatosságáról.

Mind a háromnak leírását lásd Szabó Károly említett cikkében. (Magy. Könyv-Szemle V. (1880.) 220--121 l.

— 203. sz. —

Zombori Antal. Historia Sacra . . . Egyetlen kiadás. Unicum.

E könyv nincs meg egyetlen hazai könyvtárban sem. A jelen példány 1870. május 25-én került a British Múzeumba, tehát kétségen kívül Nagy István gyűjteményéből való. Felméry Lajos hiába kereste.

A cím helyesen van közölve a „Régi Magyar Könyvtár“-ban, de a lapszám hibásan van adva. A könyv ugyanis A — F⁴ = 6 ívből = 24 sztlan levélből áll. A cím alatt kis fametszet s ez alatt „Ad Notam Mostan való időben etc.“

A cím stb. az első lapot foglalja el; a 2-dik lapon: „Prima pars Historiae“ czímmel egy latin vers; a költemény maga a 3. lapon felül kezdődik; ilyképen:

„Sok Historiat tudō hallottatok mar sokszor, | ki ket
szent irasbolis ertettetek ti sokszor, | soc“

A költemény a C₂ levélen, elül, megszakad. Ugyanazon levélen, hátul, egy másik latin vers „Sequitur Secunda pars Historiae“ czímmel; a magyar költemény folytatódik a következő lapon. Az utolsó levél egészen tires.

A versfejekben: *Spectabili ac magnifico Domino Domino Ferdinando Saamariai supremo capitaneo arcis Vivar H. M. Sacrae caesaris regiae maiestatis domino suo clementissimo Antonius Zombori canit historiam de Eleazaro sacerdote ac muliere Machabea et de septem fratribus ab una Machabea matre genitis custodientes legem patris traditionem non comedentes carnem porcinam ob hoc ab Antiocho rege [a mi ezután következik érthetetlen, de itt közlöm] sailnaavisstllmeee.*

Az utolsó előtti vers így hangzik:

„Ezer öt szaz ötuenben es az niolczuan kettőben az Dunanac menteben eg' niomorult kis heliben eg' ifiu nem regenten gondolkodec magaban rende le be versekben Isteni szeretetre mindeneket akara szepe n inteni ebben.“

Miután a munka szerzője nem volt ismeretes, a British Múzeum tisztviselői előtt, a könyv mint bibliai történet a „Bible“ czimű rovatba került, honnan Mr. Martineau segélyével sikerült napfényre hoznom. Tehát veszteségünk nem oly sajnós s reméljük, hogy az Akadémia azonnal lépéseket fog tenni a költemény lemásoltatására. ¹

— 335. sz. —

Sztárai Mihály. Historia az Sido Ahab Királynak balvanyozasáról s ennek folytatása gyanánt nyomtatva a következő

— 336. sz. —

Fráter Gáspár. Historia az pogan Antiochus . . .

Szabó Károly e két könyvnek csak egyetlen egy példányát említi, mely a bécsi Theresianum könyvtárában van. A jelen példány tehát a második volna. A British Múzeum birtokába 1870. május 25-én került. A 336. sz. utolsó levele csonka; majdnem fele hiányzik.

— 434. sz. —

Molnár Albert (Szenczi) Szent Biblia. Oppenheim 1612. Csupán az új testamentumi részt sikerült fölfedeznem.

— 435. sz. —

Ugyanattól. Szent Davidnac Soltari. Az előbbinek folytatásaképen számos más, német és angol nyomtatvánnyal együtt egy kötetben. Valamikor III. György angol király († 1820) könyvtárában volt, melyet utódja a British Múzeumnak ajánlékozott. ²

— 783. sz. —

Károli Gáspár. Új Testamentum. Amsterdam 1646. Szabó Károly e kiadásnak csak egy csonka példányát említi. A jelen pél-

¹ Ezen históriás ének ismeretlen szövegére felhívjuk ezennel a „Régi Magyar Költők Tára“ kittingő szerkesztőjének figyelmét. Szerk.

² Szabó Károly ezen és az előbbi példányt nem említi. Érdekes volna tudni, mikor és ki által került előbbi helyére. Szerk.

dány teljesen ép. Ugy látszik már régóta a British Múzeum birtokában van. ¹

— 835. sz. —

Kászoni János. Directio methodica E könyvnek egy példánya megvan, de nem láttam. ²

— 876. sz. —

Apáczai Csere János. Magyar Encyclopaedia. E könyv megvan két példányban is, de egyiket sem láttam. ³

— 1359. sz. —

Károli Gáspár Uj Testamentom. Amsterdam 1687. E kiadás is megvan egy példányban. ⁴

¹ Ez tehát eddigelé a második ismeretes példány. Szerk.

² Nagy István könyvtárában e műből is két példány volt, — minde-
nik rongált állapotban. Szerk.

³ Szabó Károly e példányokról nem bír tudomással. Szerk.

⁴ Ugy látszik, valamint a két előbbi példány, úgy ez is nem Nagy
István gyűjteményéből való. Szerk.

